

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.2.1.3

The Role of Urban-Rural Connections on the Development of Villages in the Central Part of Rasht City (Case Study - Villages Around Rasht)

Seyed Mahmood Rahsepar Meiadi¹, Seyed Ali Porfikoi^{2*}, Akbar Motamedi Mehr³ & Taimur Amar⁴

1. Ph.D. in Geography & Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

3. Assistant Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

4. Associate Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

* Corresponding author: Email:Mahmoodrahsepar@yahoo.com

Receive Date: 29 January 2017

Accept Date: 14 April 2017

ABSTRACT

Introduction: Today, the impact of cities on the development of surrounding rural areas is accepted. This impact is realized mainly through the components that make up the urban-rural links, because each region is not only composed of an unrelated settlement system, and cities act is called as the engine of rural development.

Research aim: Among the objectives of this research was to identify the factors that determine the identity of villages and settlements adjacent to Rasht city and also to explain how much was the local parameters of urban-rural connections?

Research Methodology: This research is a type of applied research and according to the hypothesis and the topic under investigation, it is a combination of descriptive-analytical method, in order to achieve the result, direct observation and field studies and conversations with the residents and officials of the villages, and also The SWOT model has been used.

Studied Areas: the area studied in this research includes the central part of Rasht city, which includes four villages named Lakan village, Pirobazar village, Pasikhan village and Homeh (Darsazi) village from the central part of Rasht city. The characteristic of all of them is that they are rural areas and they are part of Rasht city's divisions and domain of influence

Results: The economy of Gilan province is based on agricultural products, therefore, the connection with villages and the use of their products for the economic circulation of the city is undeniable, and on the other hand, the villages are dependent to various services and trade provided in The city of Rasht and this relationship solves the needs of the parties, so the idea of interaction that emphasizes the integrated development of rural areas simultaneously with the growth and development of the city can be seen in the relations between the city of Rasht and the sample villages.

Discussion: The obtained results indicated the fact that the connection between the central villages and the city of Rasht in various economic, social, physical and environmental aspects was strong and weak, and in some parameters the distance to the city was not involved, and in some Another factor, the distance to the city of Rasht, has intensified the impact.

KEYWORDS: rural-urban links, rural development, explanation, Rasht city

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۷، شماره ۲ (پیاپی ۵۹)، تابستان ۱۴۰۱
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی X۵۹۵-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۴۹۹-۴۹۱

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.2.1.3

مقاله پژوهشی

نقش پیوندهای روستا شهری بر توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت (مطالعه موردی: روستاهای پیرامونی شهر رشت)

سید محمود رهسپار میعاد^۱، دکتر سید علی پورفیکونی^{۲*}، دکتر اکبر معتمدی‌مهر^۳، دکتر تیمور آمار^۴

۱. دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
 ۲. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
 ۳. استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
 ۴. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
- * نویسنده مسئول: Email: Mahmoodrahsepar@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۰ بهمن ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: ۲۵ فروردین ۱۳۹۶

چکیده

مقدمه: امروزه تاثیر شهرها بر توسعه مناطق روستایی پیرامونی امر پذیرفته شده ایست این اثر گذاری عمدتاً از طریق اجزا تشکیل دهنده پیوندهای روستا شهری محقق می‌گردد چرا که هر منطقه تنها متشکل از نظام سکونتگاهی بی‌ارتباط به هم نیست و از شهرها بعنوان موتور توسعه روستایی نام برده می‌شود. **هدف:** از جمله اهداف این پژوهش شناسایی عوامل تحدید کننده هویت روستاها و آبادی‌های مجاور شهر رشت و نیز تبیین پارامترهای محلی پیوندهای روستا شهری بوده است در واقع در صدد یافتن جواب این سوال که نقش پیوندهای روستا شهری بر توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت تا چه میزان بوده است؟

روش شناسی تحقیق: این پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی است و با توجه به فرضیه و موضوع مورد بررسی ترکیبی از روش توصیفی - تحلیلی است جهت دستیابی به نتیجه از مشاهده مستقیم و مطالعات میدانی و گفتگو با اهالی و مسئولین روستاها بهره شده است، همچنین در بُعد کمی از مدل سوات (SWOT) استفاده شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: محدوده مورد مطالعه در این پژوهش شامل بخش مرکزی شهرستان رشت می‌باشد که شامل چهار دهستان با نام‌های دهستان لاکان، دهستان پیربازار، دهستان پسیخان و دهستان حومه (دارسازی) از بخش مرکزی شهرستان رشت می‌باشند، ویژگی تمام آن‌ها دهستان بودن و نیز جزو تقسیمات و حوزه نفوذ شهر رشت بودن می‌باشد.

یافته‌ها: اقتصاد استان گیلان بر پایه تولیدات کشاورزی بنا شده است از این رو ارتباط با روستاها و استفاده از تولیدات آن‌ها به جهت گردش اقتصادی شهر امری غیر قابل انکار است، و از سوی دیگر روستاها جهت تهیه انواع خدمات و نیز داد و ستد به شهر رشت وابسته هستند و این ارتباط نیازهای طرفین را برطرف می‌کند لذا اندیشه تعامل که بر توسعه یکپارچه مناطق روستایی همزمان با رشد و توسعه شهر تاکید دارد را می‌توان در روابط شهر رشت با روستاهای نمونه مشاهده کرد.

نتایج: نتایج حاصله دال بر این واقعیت بوده که پیوند و ارتباط بین روستاهای مرکزی و شهر رشت از جهات مختلف اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی با شدت وضع برقرار بوده که دربرخی از پارامترها عامل فاصله تا شهر دخیل نبوده و در برخی دیگر عامل فاصله تا شهر رشت برمیزان اثرگذاری‌ها شدت بخشیده است.

کلیدواژه‌ها: پیوندهای روستا - شهری، توسعه روستایی، تبیین، شهر رشت

مقدمه

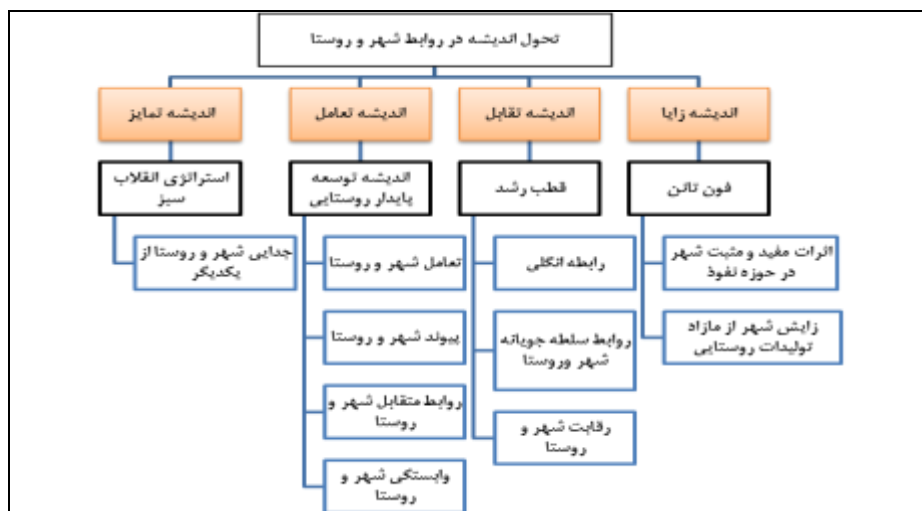
مطالعه و تحقیق در ارتباط با روابط روستا و شهر و به عنوان یکی از مطرح‌ترین تئوری‌های توسعه و برنامه‌ریزی محسوب می‌گردد. بدیهی است که تمام شهرها اعم از شهرهای بزرگ و کوچک به یک میزان حوزه نفوذ و عملکردی خود را تحت تاثیر قرار نمی‌دهند و آثار و پیامدهای مناسبات آن‌ها با روستاهای پیرامون به یک اندازه نیست (فرجی، ۱۳۹۲: ۵). امروزه تاثیر شهرها بر توسعه مناطق روستایی پیرامونی امر پذیرفته شده است این اثر گذاری عمدتاً از طریق اجزا تشکیل دهنده پیوندهای روستا شهری محقق می‌گردد چرا که هرمنطقه تنها متشکل از نظام سکونتگاهی بی‌ارتباط به هم نیست و از شهرها بعنوان موتور توسعه روستایی نام برده می‌شود رشد سریع شهرنشینی در دهه‌های اخیر، و نابرابری‌های روستایی - شهری و روند رو به رشد مهاجرت‌های روستایی، بسیاری از صاحب نظران علوم اجتماعی از جمله جغرافیدان را بر آن داشته است، تا درباره مناسبات شهر و روستا به پژوهش‌های گسترده‌ای دست یازند. در این بین برخی کارشناسان بر این باور یا فشاری کردند که فهم و تعدیل پویای جریان فقر در کشورها، به ویژه در کشورهای درحال توسعه که در معرض شهرنشینی شتابان قرار دارند، تنها در قالب تأکید بر نحوه روابط متقابل و دامنه تعامل میان عرصه‌های روستایی و شهری میسر و قابل چاره جویی است (سعیدی، ۱۳۸۸: ۱۹۱).

با توجه به این که روستاهای شهرستان رشت بواسطه کشاورزی و از نوع کشت غالب برنج در گردش اقتصادی منطقه نقش داشته‌اند و هنوز هم به این نقش خود در اقتصاد ادامه می‌دهند اما بواسطه تاثیر اقتصادی و تجاری و رشد روز افزون شهر رشت روستاهای پیرامونی متاثر گردیده‌اند لذا در پی داد و ستد روستاها با شهر علی‌الخصوص در بخش مرکزی شهرستان تغییراتی ظاهری و بطئی در مسیر توسعه روستاهای این بخش بو جود آمد که از تغییرات ظاهری می‌توان به مهاجرت‌های روستایی و استفاده از المان‌های شهری در روستا که متعاقب آن تغییر چشم‌انداز روستایی بوجود آمده است و اثرات محیط زیستی نام برد و از اثرات بطئی می‌توان به کاهش فاصله بین فرهنگ شهر و روستا و غلبه فرهنگ شهرنشینی و شهرگرایی به فرهنگ روستانشینی در نوع پوشش، کلام، آداب و رسوم و سایر مظاهر زندگی نام برد. در این تحقیق هدف علمی شامل تبیین پارامترهای محلی پیوندهای روستا شهری بوده است. مفهوم پیوند شهر و روستا در سایه اندیشه و تحت موضوع روابط شهر و روستا هویدا شد. در شکل (۱) تحول اندیشه‌ای در روابط شهر و روستا را می‌توان در چهار قالب فکری اندیشه‌زایا، اندیشه تقابل، اندیشه تمایز و اندیشه تعامل پی‌گیری کرد. زایش شهر از مازاد تولیدات روستایی و اثرات مفید و مثبت شهر در حوزه نفوذ، در قالب فکری اندیشه زایا قرار دارد. در اندیشه تقابل، به رقابت شهر و روستا، روابط سلطه جویانه شهر بر روستا و رابطه انگلی اشاره شده است. اندیشه تمایز در موضع جدایی شهر و روستا از یکدیگر شکل گرفت. امروزه نیز سیر تکاملی اندیشه‌ای تعامل با وابستگی شهر و روستا، روابط متقابل شهر و روستا، تعامل شهر و روستا و پیوند شهر و روستا قرین است (آذرباد، ۱۳۸۸: ۵۵).

با بررسی مکاتب و دیدگاه‌های ذکر شده نگارنده به این نتیجه رسیده است که با مطالعه و شناخت کلی و همه جانبه از یک ناحیه و کشف استعدادها و توانایی‌های بالقوه موجود در محل، می‌توان راه حل‌های مناسبی برای رفع تناقضات و اختلافات ناحیه‌ای و خصوصاً تضادهای آشکار بین شهرها و روستاها پیدا کرد. اگرچه شهرنشینیان با ثروت و فرهنگ خود غالباً به بهره‌کشی از روستاییان می‌پردازند و آنان را به شهروند درجه دوم تبدیل می‌کنند، اما شهرها تاثیرات مثبتی نیز به بار می‌آورند، فضای روستایی را به جنب و جوش وا می‌دارند و آن را ساختار بندی می‌کنند، امکانات و اشتغال به کارهای غیرکشاورزی را در روستا فزونی می‌بخشند و با کندی و درنگ یافته‌های اقتصادی و فرهنگی خود را وارد روستا می‌کنند. نگارنده معتقد است که هر چند، شهر و روستا دو عنصر اصلی در چشم‌انداز یک ناحیه به شمار می‌روند، اما روابط متقابل آن‌ها در ارتباط با راهبردهای توسعه ناحیه‌ای و در چارچوب اندیشه تعامل، کم‌تر مورد توجه جغرافیدانان و برنامه‌ریزان قرار گرفته است (Author, 2015). از جمله پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۲) طی مقاله‌ای به بررسی الگوی توسعه متعادل منطقه‌ای با تأکید بر روابط شهر و روستا (مطالعه موردی: منطقه قزوین) پرداختند و با ترسیم سلسله مراتب شهری و روستایی در منطقه مورد نظر دریافتند که روابط شهرها با روستاهای استان بسیار محدود بوده و این مسئله تحت تاثیر مکانیزم‌هایی چون ساختار تمرکز خدماتی استان، تغییر کارکردهای شهری و روستایی و نیز عدم وابستگی شهرها به روستا می‌باشد. شمس‌الدینی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل جغرافیایی بر جریانات متقابل روستایی - شهری (مطالعه موردی: مرودشت و روستاهای پیرامونی) دریافتند که مرودشت با ارائه خدمات به روستاهای حوزه نفوذ ضمن فراهم نمودن شرایط و پویایی روستاها موجب ایجاد تغییرات کالبدی - فضایی در آن‌ها شده

است. از سوی دیگر ساکنین روستاها هم زمینه‌های پویایی و رشد مرودشت را فراهم نموده‌اند. تحقیقی با عنوان روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی شهری در سال ۱۳۸۴ توسط سعیدی صورت گرفت که یک بررسی ادراکی با تبیین مفاهیم و روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی شهری ضمن جداسازی این دو مفهوم، مفهوم جدید پیوندهای روستایی - شهری را وارد ادبیات توسعه روستایی ایران نمود. وی اعتقاد دارد روابط شهر روستا با پیوندهای روستایی شهری هر چند تشابه ظاهری دارند، اما در مفهوم متفاوت و نماینده دو زمینه مطالعاتی مختلف هستند. بنابراین کاربرد این دو مفهوم ضرورتاً در چارچوب‌های خاص خود که مبانی ادراکی معین و روشنی که بر اساس آن پدیدار آمده‌اند، قابل فهم و قبول خواهد بود. سعیدی و سلطانی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای با عنوان نقش پیوندهای کلانشهر در تحول کالبدی فضایی روستاهای پیرامونی - نمونه روستای حصار در حوزه کلانشهر مشهد تاکید می‌کنند که جریان‌های فضایی متفاوتی بین مادرشهر و سکونتگاه‌های روستایی پیرامون وجود دارد که این جریان‌ها بسیاری از تحولات روستاها را تشکیل می‌دهد روستاهای واقع در حوزه مادر شهری تحولات و ابعاد مختلف را سریعتر پشت سر می‌گذارند. ضیاء توانا و قادررمزی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان "تغییرات کاربری اراضی روستاهای پیراشهری در فرایند خزش شهر روستاهای نایسر و حسن‌آباد سنندج" دریافتند که روستاهای مورد مطالعه به منزله عرصه تکمیلی برای کارکردهای شهر سنندج، بخشی از نقش سکوتی - خوابگاهی را پذیرا گشته‌اند. همچنین با افزایش جمعیت، گسترش سطح و به طبع آن تغییر کاربری اراضی روستاهای نایسر و حسن‌آباد اتفاق افتاده است. در سال ۲۰۰۷ مارتینوز نشان داد که در جزیره پرتوریکو بیش از نیمی از گسترش‌های شهری در بیرون از محدودیت‌های مراکز شهری در نتیجه طرح نامناسب احیای اراضی اتفاق افتاده که موجب خزش شهری در ۴۰ درصد از سطح جزیره شده است این پدیده موجب شده تا بیش از یک چهارم از بهترین زمین‌های حاصلخیز برای کشاورزی به زیر ساخت و ساز برود و فضاهای باز منطقه نیز به شدت تحت فشار قرار بگیرد این خزش شهری در امتداد جاده‌های روستایی مخصوصاً در اطراف شهرهای بزرگ مثل سان خوان بیشتر به چشم می‌خورد.

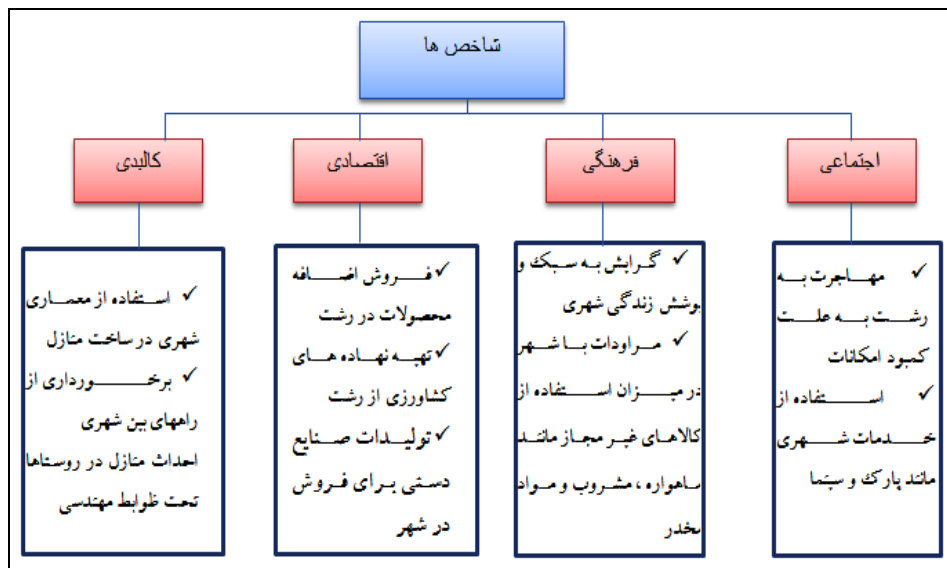

شکل ۱. تحول اندیشه‌ای در موضوع روابط شهر و روستا

روش پژوهش

این پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی است و با توجه به فرضیه و موضوع مورد بررسی ترکیبی از روش توصیفی - تحلیلی است که هدف آن تحلیل تحولات کارکردی روستاهای پیرامونی کلانشهر رشت در چارچوب رابطه شهر و روستا و در نتیجه خدماتی است که از شهر رشت دریافت می‌دارند. روش بررسی در این مقاله اسنادی (کتابخانه‌ای) و مطالعات میدانی (پرسشنامه) می‌باشد که برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از تحلیل‌های آماری در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. جامعه آماری در این تحقیق روستاهای چهار دهستان با نام‌های دهستان لاکان، دهستان پیربازار، دهستان پسیخان و دهستان حومه (دارسازی) از بخش مرکزی شهر رشت می‌باشد. ویژگی تمام آن‌ها دهستان بودن و نیز جزو تقسیمات و حوزه نفوذ شهر رشت بودن می‌باشد. به علت زیاد بودن تعداد روستاهای پیرامونی شهر رشت از روش نمونه‌گیری نقطه‌ای که زیر مجموعه‌ای از نمونه‌گیری مکانی است و در واقع پراکندگی مکان و موقعیت روستاهای یک شهرستان را که نشان دهنده فضای جغرافیایی گسسته است استفاده کرده‌ایم از این

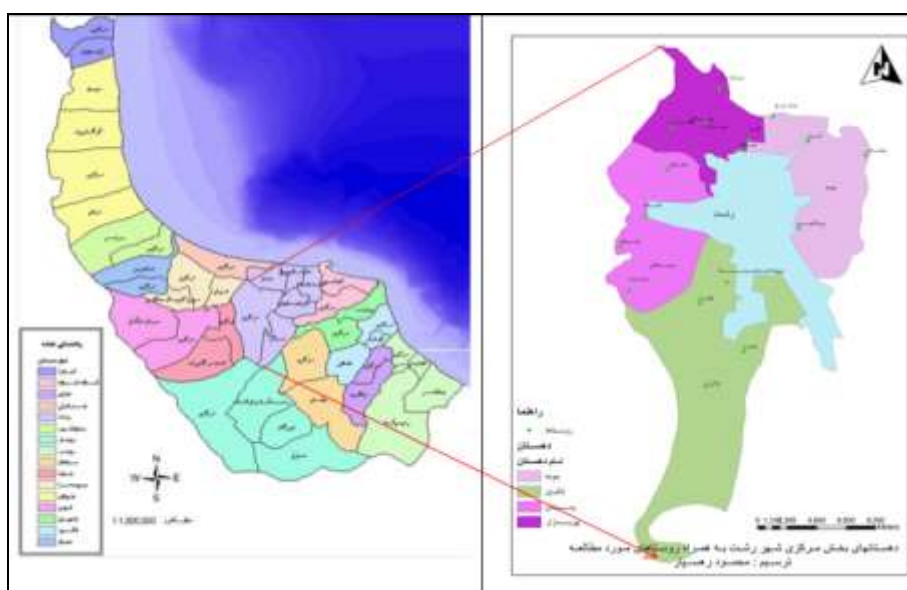
رو، ۱۶ روستا با معیار میزان فاصله به کیلومتر از شهر رشت انتخاب گردید که هر دهستان چهار روستا را در بر می‌گیرد. روایی پرسشنامه تدوین شده در ۲۱ گویه در آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۲۴ بدست آمده است که نشان از بالا بودن ضریب اطمینان به نوع سوال‌ها و مقیاس اندازه‌گیری در ارتباط با موضوع پژوهش دارد. جهت دستیابی به نتیجه از مشاهده مستقیم و مطالعات میدانی و گفتگو با اهالی و مسئولین روستاها بهره شده است، همچنین در بُعد کمی از مدل سوات (SWOT) بهره برده‌ایم.

شکل ۲. شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان رشت بین ۴۹ درجه و ۲۸ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۵۰ دقیقه طول خاوری و ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی جای گرفته محدوده مورد مطالعه در این پژوهش شامل بخش مرکزی شهرستان رشت می‌باشد که شامل چهار دهستان و ۸۶ روستا است. دهستان پیربازار در شمال، دهستان لاکان در جنوب، حومه در شرق و پسیخان در غرب شهر رشت واقع شده‌اند (Guilan Book, 2011) نحوه انتخاب روستاها بر اساس فاصله تا مرکز شهر رشت و به صورت اتفاقی بوده است. شکل (۳) مکان و تعداد و فاصله روستاها از شهر رشت را که همان محدوده مورد نظر ما در این پژوهش می‌باشد را نشان می‌دهد.

شکل ۳. جایگاه محدوده مطالعاتی شهرستان رشت و روستاهای پیرامونی

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

به منظور ارائه راهکارهایی جهت تعیین نقش پیوندهای روستا شهری بر توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت در مناطق مورد مطالعه، شناخت عوامل چهارگانه (SWOT) در جهت رفع ضعف‌ها و تهدیدها و بهبود قوت‌ها و فرصت‌ها امری اجتناب ناپذیر تلقی می‌شود. از این رو به شناسایی عوامل داخلی و خارجی که موجب تشکیل چنین پیوندهایی می‌شود پرداخته شده است.

جدول ۱. تعیین عوامل بیرونی و درونی تاثیر گذار در توسعه روستاهای پیرامونی شهر رشت

داخلی	خارجی
قوت‌ها (S)	فرصت‌ها (O)
۱. درآمدزایی و توسعه و رونق اقتصادی منطقه	۱. وجود فرصت‌های شغلی
۲. کمک به توسعه پایدار کشور	۲. راههای دسترسی سهل و آسان
۳. افزایش تولیدات روستایی	۳. استفاده از همکاری مردم و نظرات آن‌ها
۴. حفظ منابع خاک	۴. وجود مصالح سازگار با محیط زیست
۵. رشد جمعیت روستایی	۵. حفاظت، بهره‌برداری موثر و متوازن از منابع پایه
۶. انسجام اجتماعی	۶. مشارکت موثر و همه‌جانبه مردم در فرآیند تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی
۷. ایجاد تنوع در فرصت‌های شغلی	۷. ارتقای همه‌جانبه کیفیت زندگی اجتماعات روستایی
۸. ایجاد تنوع در اقتصاد روستایی	۸. نزدیکی این روستاها به مرکز استان
۹. توانمند نمودن اقشار آسیب‌پذیر روستایی بویژه زنان و جوانان	۹. وجود بازار فروش در شهر رشت
۱۰. افزایش سطح سواد	۱۰. افزایش گردشگری
۱۱. ایجاد حس تعلق خاطر به روستا در بین روستاییان	۱۱. استفاده از شبکه‌های ارتباط جمعی (اینترنت و ماهواره)
۱۲. وجود نیروی جوان و تحصیل کرده	
ضعف‌ها (W)	تهدیدها (T)
۱. تغییر در کاربری زمین‌ها	۱. افزایش مخاطرات طبیعی
۲. تسریع روند مهاجرت‌های روستایی	۲. به وجود آمدن اختلاف‌های فرهنگی
۳. تبدیل شدن بسیاری از روستاها به شهر	۳. کاهش مالکیت‌های روستایی
۴. افزایش قیمت زمین در نواحی روستایی	۴. کاهش اراضی زیر کشت
۵. عدم حمایت مسئولان در رفع مشکلات روستاییان	۵. انتقال آلودگی‌ها از شهرها به روستاها
۶. عدم آگاهی مردم و مسئولین	۶. ترویج الگوهای مصرف شهری در روستاها
۷. عدم توجه به امر تولید در بین روستاییان	۷. تصرف اراضی توسط افراد و یا برخی از سازمان‌ها
۸. تغییر چشم انداز روستاها	۸. تغییر الگوی معماری در ساخت و سازها
۹. اشتغال زنان روستایی در شهر	۹. تغییر نوع پوشش روستاییان
۱۰. کاهش تولید صنایع دستی	۱۰. از بین رفتن متعلقات خانه‌های روستایی
	۱۱. از بین رفتن فرهنگ و زبان بومی
	۱۲. کاهش مراودات روستاییان با یکدیگر

یافته‌های تحلیلی

برای سازماندهی و طبقه‌بندی عوامل داخلی در مقوله نقاط قوت و ضعف، و به منظور ارزیابی مشکلات احتمالی در نتیجه روابط شهر و روستا در منطقه مورد مطالعه، نگارنده با توجه به بررسی‌های میدانی انجام داده و نیز طرح‌های هادی روستایی مربوط به هر روستا عواملی را مشخص نموده (جدول بالا) که بررسی و ضرایب تاثیر آن‌ها به تفکیک جداول (۲) تعیین گردید.

جدول ۲. وزن دهی به عوامل درونی تاثیرگذار در روابط شهر و روستا

رتبه	وزن	ردیف	امتیاز وزنی	رتبه	وزن	ردیف	امتیاز وزنی
۴	۰/۲	۱	۰/۸	۴	۰/۱۲	۱	۰/۴۸
۳	۰/۱۲	۲	۰/۳۶	۴	۰/۱	۲	۰/۴
۲	۰/۰۷	۳	۰/۲۱	۳	۰/۰۹	۳	۰/۲۷
۲	۰/۰۷	۴	۰/۲۱	۳	۰/۰۸	۴	۰/۲۴
۳	۰/۰۹	۵	۰/۲۷	۲	۰/۰۷	۵	۰/۱۴
۳	۰/۱	۶	۰/۳	۲	۰/۰۷	۶	۰/۱۴
۴	۰/۱	۷	۰/۴	۴	۰/۱	۷	۰/۴
۳	۰/	۸	۰/۳	۴	۰/۱	۸	۰/۴
۲	۰/۰۷	۹	۰/۱۴	۲	۰/۰۵	۹	۰/۱۰
۲	۰/۰۸	۱۰	۰/۱۶	۲	۰/۰۵	۱۰	۰/۱۰
	۱	جمع	۳/۱۵	۳	۰/۰۸	۱۱	۰/۲۴
				۳	۰/۰۹	۱۲	۰/۲۷
				۱	جمع	۳/۱۸	

نقاط ضعف (Weakness)

نقاط قوت (Strength)

از نظر پرسش شونندگان مهمترین نقاط قوتی که منطقه مورد مطالعه در زمینه روابط شهر و روستا وجود دارد درآمذزایی و توسعه و رونق اقتصادی منطقه و کمک به توسعه پایدار روستایی است و مهمترین نقطه ضعف هم تغییر کاربری زمین‌ها و عدم توجه به امر تولید در بین روستاییان می‌باشد. بر اساس جدول (۲) مجموع امتیازات وزنی نقاط قوت، ۳/۱۸ و مجموع امتیازات نقاط ضعف، ۳/۱۵ به دست آمده است. با توجه به اینکه ارقام بدست آمده بالاتر از عدد ۲/۵ (حالت نرمال) می‌باشد، نقاط قوت و ضعف در ارتباط بین شهر رشت و روستاهای پیرامونی از اهمیت بالایی برخوردار بوده و میزان اثرگذاری آن بالاست. برای سازماندهی عوامل خارجی در قالب مقوله‌های فرصت‌ها و تهدیدهای فرآروی این رابطه و با توجه به میزان تاثیرگذاری هریک از آن‌ها بر کارکردهای منطقه وزن‌ها به صورت زیر محاسبه و به شرح جدول (۳) تعیین گردید:

جدول ۳. وزن دهی به عوامل بیرونی تاثیرگذار در روابط شهر و روستا

رتبه	وزن	ردیف	امتیاز وزنی	رتبه	وزن	ردیف	امتیاز وزنی
۴	۰/۲	۱	۰/۴	۴	۰/۲	۱	۰/۴
۲	۰/۰۶	۲	۰/۳۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
۱	۰/۰۵	۳	۰/۲۷	۱	۰/۰۵	۳	۰/۰۵
۲	۰/۰۶	۴	۰/۲۸	۲	۰/۰۶	۴	۰/۱۲
۳	۰/۰۹	۵	۰/۱۰	۳	۰/۰۹	۵	۰/۲۷
۲	۰/۰۸	۶	۰/۱۸	۲	۰/۰۸	۶	۰/۱۶
۴	۰/۱	۷	۰/۴	۴	۰/۱	۷	۰/۴
۳	۰/۰۸	۸	۰/۳	۳	۰/۰۸	۸	۰/۲۴
۳	۰/۰۹	۹	۰/۱۸	۳	۰/۰۹	۹	۰/۲۷
۲	۰/۰۵	۱۰	۰/۱۰	۴	۰/۱	۱۰	۰/۴
۴	۰/۰۹	۱۱	۰/۴	۳	۰/۰۹	۱۱	۰/۲۷
۲	۰/۰۷	۱۲	۰/۱۴	۱	جمع	۳/۱	
	۱	جمع	۳/۱۱				

تهدیدها (Threats)

فرصت‌ها (Opportunities)

با توجه به جدول فوق مهمترین فرصت‌های که در ارتباط بین روابط شهر و روستا قابل شکل‌گیری است عبارتند از افزایش اشتغال با ۰/۸، بالا رفتن کیفیت زندگی روستاییان با ۰/۴ و افزایش گردشگری با ۰/۴ بوده است اما در زمینه تهدیدها افزایش مخاطرات طبیعی (۰/۴)، تصرف اراضی توسط غیر بومیان (۰/۴)، از بین رفتن آداب و رسوم و زبان محلی (۰/۴) و همچنین به وجود آمدن اختلاف‌های فرهنگی (۰/۳۶) بیشترین درصد و رتبه تهدیدها را به خود اختصاص داده‌اند.

بر اساس جدول (۳) مجموع امتیازات وزنی فرصت‌ها، ۳/۱ و مجموع امتیازات نقاط ضعف، ۳/۱۱ به دست آمده است. با توجه به اینکه ارقام بدست آمده بالاتر از عدد ۲/۵ (حالت نرمال) می‌باشد، فرصت‌ها و تهدیدها در زمینه ارتباط بین شهر رشت و روستاهای پیرامونی آن از اهمیت بالایی برخوردار بوده و میزان اثر گذاری آن بالاست.

جدول ۴. ماتریس نهایی تحلیل SWOT و استراتژی‌های چهارگانه

<p>تهدیدها (Threats):</p> <p>T1. افزایش مخاطرات طبیعی T2. به وجود آمدن اختلافهای فرهنگی T3. کاهش مالکیت های روستایی T4. کاهش اراضی زیر کشت T5. انتقال آلودگی ها از شهرها به روستاها T6. ترویج الگوهای مصرف شهری در روستاها T7. تصرف اراضی توسط افراد و یا برخی از سازمان‌ها T8. تغییر الگوی معماری در ساخت و سازها T9. تغییر نوع پوشش روستاییان T10. از بین رفتن متعلقات خانه‌های روستایی T11. از بین رفتن فرهنگ و زبان بومی T12. کاهش مراودات روستاییان با یکدیگر</p>	<p>فرصت‌ها (Opportunities):</p> <p>O1. وجود فرصت‌های شغلی O2. راه‌های دسترسی سهل و آسان O3. استفاده از همکاری مردم و نظرات آن‌ها O4. وجود مصالح سازگار با محیط زیست O5. حفاظت، بهره‌برداری موثر و متوازن از منابع پایه O6. مشارکت موثر و همه‌جانبه مردم در فرآیند تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی O7. ارتقای همه‌جانبه کیفیت زندگی اجتماعات روستایی O8. نزدیکی این روستاها به مرکز استان O9. وجود بازار فروش در شهر رشت O10. افزایش گردشگری O11. استفاده از شبکه‌های ارتباط جمعی (اینترنت و ماهواره)</p>	<p>ماتریس SWOT (شناسایی کلیه استراتژی‌های ممکن)</p>
<p>استراتژی‌های تنوع بخشی (ST):</p> <p>۱) تعیین ضوابط خاصی در نظام مهندسی کشور به منظور ساخت و ساز خانه‌های روستایی هماهنگ با اقلیم و نوع کاربری منزل در روستاهای هر منطقه از کشور ۲) آگاهی بخشی به مردم جهت حفظ ارزشهای بومی و محلی خود از طریق رسانه‌ها، جشنواره‌های محلی و ایجاد حس تعلق به منطقه و روستای خود جهت جلوگیری از تغییر در پوشش و گویش ۳) تصویب قوانین سختگیرانه جهت فروش زمینها به افراد غیربومی جهت جلوگیری از بروز اختلاف‌های فرهنگی ۴) حفظ منابع خاک جهت کاهش مخاطرات طبیعی از طریق آشنا کردن مردم به کاشت محصولات مفید و تناوب کشت</p>	<p>استراتژی‌های رقابتی - تهاجمی (SO):</p> <p>۱) افزایش انسجام اجتماعی از طریق مشارکت مردم روستا در برنامه ریزیها و تصمیم‌گیری‌ها ۲) تشویق جوانان به ماندگاری در روستا و راه اندازی کشت و کار و نیز صنایع کارگاهی کوچک از طریق پرداخت وام‌های بدون سود ۳) ایجاد تورهای گردشگری بازدید از مزارع برنج و چای جهت افزایش گردشگری و کمک به ایجاد درآمد پایدار روستایی ۴) استفاده های چند منظوره از زمین‌های شالزاری با پرورش ماهی، پرورش پرندگان اهلی مانند بوقلمون و بلدرچین جهت ایجاد تنوع در اقتصاد روستایی ۵) کاشت درختان سریع‌الرشد در زمینهای شالیزاری با بازده پایین جهت حفظ جنگلهای استان و ایجاد درآمد برای</p>	<p>نقاط قوت (Strength):</p> <p>S1. درآمدزایی و توسعه و رونق اقتصادی منطقه S2. کمک به توسعه پایدار کشور S3. افزایش تولیدات روستایی S4. حفظ منابع خاک S5. رشد جمعیت روستایی S6. انسجام اجتماعی S7. ایجاد تنوع در فرصت های شغلی S8. ایجاد تنوع در اقتصاد روستایی S9. توانمند نمودن اقشار آسیب‌پذیر روستایی بویژه زنان و جوانان S10. بالا بودن سطح سواد و تحصیلات S11. ایجاد حس تعلق خاطر به روستا در بین روستاییان</p>
<p>استراتژی‌های تدافعی (WT):</p> <p>۱) جلوگیری از وقوع بلایای طبیعی (سیل، آتش سوزی، رانش و...) از طریق جلوگیری از تغییر کاربری‌های زراعی و کشاورزی ۲) جلوگیری از فروش زمین‌های کشاورزی به منظور کاهش مهاجرت‌ها ۳) تشویق روستاییان از طریق تضمین خرید محصولات جهت افزایش زمین‌های زیر کشت ۴) راه اندازی جشنواره محصولات تولیدی (صنایع دستی) در روستاها و استفاده از تبلیغات جهت معرفت این محصولات ۵) کاربردی کردن صنایع دستی تولیدی به جای صرفاً تزئینی بودن به منظور فروش بهتر آن‌ها ۶) اجرایی کردن طرح‌های مصوب شده در طرح هادی هر روستا جهت بهبود وضعیت اقتصادی، آکوسی،</p>	<p>استراتژی‌های بازنگری (WO):</p> <p>۱) وضع قوانین سخت در زمینه تغییر کاربریها از طریق حمایت از محصولات تولیدی کشاورزان ۲) آگاه نمودن مردم از تاثیرات مخرب فروش زمینهای کشاورزی و ورود افراد بیگانه به روستا ۳) استفاده از فرصت نزدیکی به شهر در جهت بازاریابی و فروش محصولات تولیدی ۴) افزایش گردشگری به داخل روستا به منظور جلوگیری از تغییر چشم انداز ۵) استفاده از رسانه‌ها و شبکه‌های ارتباط جمعی برای معرفی صنایع دستی روستاها به منظور تولید و جلوگیری از انقراض این هنر ۶) استفاده از مصالح موجود در روستاها جهت به کارگیری خلاقیت‌های روستاییان و مشارکت آن‌ها جهت جذب گردشگر و ماندگاری جوانان و اشتغالزایی</p>	<p>نقاط ضعف (Weakness):</p> <p>W1. تغییر در کاربری زمین‌ها W2. تسریع روند مهاجرت های روستایی W3. تبدیل شدن بسیاری از روستاها به شهر W4. افزایش قیمت زمین در نواحی روستایی W5. عدم حمایت مسئولان در رفع مشکلات روستاییان W6. عدم آگاهی مردم و مسئولین W7. عدم توجه به امر تولید در بین روستاییان W8. تغییر چشم انداز روستاها W9. اشتغال زنان روستایی در شهر W10. کاهش تولید صنایع دستی</p>

نتیجه‌گیری

میزان اهمیت فعالیت‌های روستایی در اقتصاد هر کشور و نیز میزان امکانات موجود در محیط خارج از روستا از جمله اموری هستند که به تشدید شدن امر مهاجرت به صورت دائمی دامن می‌زنند. در امر نقل و انتقالات روزانه نیز برخی از امور که روستاییان را به شهر می‌کشاند ناشی از امکانات روستاها می‌باشد مانند نبود خانه بهداشت و نیز وجود بازارهای فروش در شهرهای بزرگ مانند رشت، اما نمی‌توان همه امکانات روستاییان را نیز در محیط روستا فراهم نمود بر اساس نظریه راندنلی در قطب رشد، نمی‌توان همه امکانات را یکسان و به طور همزمان به تمامی نقاط اختصاص داد.

نتایج حاصله از تحقیق نشان داد که (رفت و آمد) روستاییان بخش مرکزی به شهر رشت بواسطه استفاده از خدمات می‌باشد، همچنین شهر رشت مرکز مبادلات تجاری و داد و ستد روستاییان بخش مرکزی می‌باشد. تبادل اطلاعات فیما بین شهر رشت با روستاهای بخش مرکزی موجبات شهرگرایی روستاییان را فراهم نموده است تا جایی که در ساخت‌وسازها و استفاده از نوع معماری و نیز متعلقات خانه رستایی، نوع پوشش مردم روستا، گویش، نحوه برگزاری جشن‌ها و آیین‌ها و غیره همگی تغییر یافته است. در این تحقیق به رویکردهای مختلف اعتقادی در زمینه روابط شهر و روستا که در چهارچوب اندیشه‌های زیبا، تعامل، تقابل و تمایز بوده اشاره کردیم و اکنون به این نتیجه رسیده است که بین شهر رشت و روستاهای پیرامونی آن تضاد فاحش امکاناتی وجود ندارد هر چند که روستاهای نمونه دارای کارکرد کشاورزی و تولیدی هستند اما از نظر امکانات رفاهی از جمله آب، برق، گاز، تلفن، جاده، مخابرات و خانه بهداشت تفاوتی با شهر رشت نداشته و لذا دوگانگی شدیدی که بر گرفته از اندیشه تقابل باشد بین آن‌ها وجود ندارد. اقتصاد استان گیلان بر پایه تولیدات کشاورزی بنا شده است از این رو ارتباط با روستاها و استفاده از تولیدات آن‌ها به جهت گردش اقتصادی شهر امری غیرقابل انکار است و از سوی دیگر روستاها جهت تهیه انواع خدمات و نیز داد و ستد به شهر رشت وابسته هستند و این ارتباط نیازهای طرفین را برطرف می‌کند لذا اندیشه تعامل که بر توسعه یکپارچه مناطق روستایی همزمان با رشد و توسعه شهر تاکید دارد را می‌توان در روابط شهر رشت با روستاهای نمونه مشاهده کرد.

در واقع تصحیح رابطه بین سطوح برنامه‌ریزی و برقراری روند تصمیم‌گیری پایین به بالا در نظام تصمیم‌گیری برنامه‌ریزی توسعه روستایی در کشور و نیز تلاش در جهت جلوگیری از تغییر چشم‌انداز روستاها و استفاده از مصالح و معماری بومی به جهت ورود گردشگر که پیامد آن رشد اقتصادی روستاها می‌باشد و همچنین تصویب قوانین سختگیرانه جهت فروش زمین‌ها به افراد غیربومی جهت جلوگیری از بروز اختلاف‌های فرهنگی در روستاها می‌تواند در رونق دوباره روستاها و ایجاد رابطه‌ای متعادل و دو سویه بین شهر و روستا سودمند واقع شود. علاوه بر این استفاده موثر و کافی از نیروهای متخصص روستایی در زمینه تهیه، تصویب برنامه‌های توسعه روستایی در سطح محلی و منطقه‌ای به همراه ایجاد یک مدیریت یکپارچه و واحد در برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های توسعه روستایی و تفکیک دقیق وظایف بین دستگاه‌های برنامه‌ریزی و اجرایی از جمله اقدامات مهم و موثر دیگری می‌تواند باشد که در امر برنامه‌ریزی درست منطقه‌ای در جهت رسیدن به توسعه پایدار در کشور کمک شایانی نماید.

تقدیر و تشکر

این پژوهش مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

منابع

- استانداری گیلان. (۱۳۹۰). *آخرین تقسیمات کشوری شهرستان رشت*. رشت: استانداری گیلان.
- اصلاح عربانی، ابراهیم. (۱۳۸۷). *کتاب گیلان*. جلد پنجم، تهران: گروه پژوهشگران ایران.
- پوراحمد، احمد؛ فرهودی، رحمت‌اله، زیاری، کرامت‌اله؛ سلیمانی محمد و فرجی ملایی امین. (۱۳۹۲). بررسی الگوی توسعه متعادل منطقه ای، با تاکید بر روابط شهر و روستا (مورد: منطقه قزوین). *نشریه جغرافیا*، ۱۱ (۳۹)، ۷۷-۵۳.
- تقوایی، مسعود و مجتهدی، احمد. (۱۳۸۶). دیدگاه‌ها و علل مهاجرت روستاییان و مکانیسم سازگاری‌های آن‌ها در جوامع شهری. *مجله سنبله*، شماره ۸۵.
- حسین‌زاده دلیر، کریم. (۱۳۸۸). *برنامه‌ریزی ناحیه‌ای*. چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت.

- رضوانی، علی اصغر، (۱۳۸۱). *رابطه شهر و روستا*. چاپ اول، تهران: انتشارات نشرمکان.
- زیاری، کرامت‌الله. (۱۳۹۰). *مکتب‌ها، نظریه‌ها و مدل‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای*. چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سعیدی، عباس. (۱۳۸۲). روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی - شهری یک بررسی ادراکی. *فصلنامه جغرافیا*، ۱(۱)، ۹۰-۷۱.
- سعیدی، عباس و سلطانی، ریحانه. (۱۳۸۳). نقش پیوندهای کلانشهری در تحول کالبدی - فضایی روستاهای پیرامونی: نمونه: روستای حصار در حوزه کلانشهر مشهد. *فصلنامه جغرافیا (انجمن جغرافیایی ایران)*، ۲(۳)، ۴۹-۳۵.
- سعیدی، عباس. (۱۳۸۸). *مبانی جغرافیایی روستایی*. چاپ یازدهم، تهران: انتشارات سمت.
- ضیا توانا، محمد حسن و قادرمرزی، حامد. (۱۳۸۸). تغییرات کاربری اراضی روستاهای پیراشهری در فرایند خزش شهر روستاهای نایسرو و حسن‌آباد سنجند، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۲(۶۸)، ۱۳۵-۱۱۹.
- معیدفر، سعید و اکبری، صادق. (۱۳۸۵). مناسبات روستا با شهر و اثرات توسعه‌ای آن، مطالعه موردی: شهرستان ساوجبلاغ. *فصلنامه علوم جغرافیایی*، ۶(۸ و ۹)، ۹۶-۷۵.
- شکویی، حسین. (۱۳۷۳). *دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری*. جلد اول، تهران: انتشارات سمت.
- شمس‌الدینی، علی؛ شکور، علی؛ رضایی، محمدرضا و پناهی لیلان. (۱۳۹۰). تحلیلی جغرافیایی بر جریان‌های متقابل روستایی - شهری مطالعه موردی: مرودشت و روستاهای پیرامونی. *فصلنامه آمایش محیط*، ۴(۱۲)، ۹۹-۷۹.
- صارم سنگسری، عبدالرضا. (۱۳۸۳). مشارکت در مدیریت شهری. مجموعه مقالات همایش مسائل شهرسازی ایران، جلد دوم: مدیریت شهری، انتشارات دانشکده هنر و معماری شیراز، چاپ اول.
- صراف، مظفر. (۱۳۷۷). تمرکززدایی کلانشهرهای کشورهای جنوب (باورها و راهبردها). *معماری و شهرسازی*، شماره ۴۸ و ۴۹، ۴۵-۳۳.
- ملکی، سعید. (۱۳۸۲). شهر پایدار و توسعه پایدار شهری. *نشریه مسکن و انقلاب*، شماره ۱۰۲.
- موحد، علی. (۱۳۷۹). توسعه پایدار شهری. *نشریه مسکن و انقلاب*، شماره ۹۰.
- نظریان، اصغر. (۱۳۸۸). *پویایی نظام شهری ایران*. تهران: مبتکران.
- نصیری، اسماعیل. (۱۳۸۸). *جهانی شدن و چالش‌های شهر و شهر نشینی در کشورهای در حال توسعه*. تهران، گنج هنر.
- Cecilia, T. (2002). Changing Rural-Urban Interactions in Sub-Saharan Africa and Their Impact on Livelihoods: a summary, International Institute for Environment and Development (IIED)3 Endsleigh Street, London WC1H 0DD, United Kingdom, Website: www.iied.org.
- Ellis & Biggs. (2001). Evolving themes in rural development 1950s-2000s. *Development Policy Review* 19(4), p 437-448.
- Gunn, Clare A., (1994). *Tourism Planning, Basics, Concepts, Cases*. Third edition, Tolyor & Francis, PP: 85-101
- Harvey, D. (1979). *City and Bazaar*. Translated by Behrouz Manadizadeh, Published by Iran.
- Lynch, K. (2007). Urban-Rural Relationships in Developing Countries; Translated by Mohammad Reza Rezvani and Davood Sheikhi; *payam Publications*. Statistical yearbook of Gilan province, 1390
- Noldy, T. (1997). Rural-Urban Linkages and Development: a Case Study of North Sulawesi, Indonesia, PH.D. Thesis, University of British Columbia.
- Prior, Robin Jay. (1989). Unification of Internal and International Migration Theories in Migration Theories, Translated by Abdolali Lahsaeizadeh, Navid Publications.
- Wheeler, J., & Muller, P. (2008). *Economic Geography*. John Wiley & Sons, Inc, Canada.

How to cite this article:

Rahsepar Meadi, S.M., Porfikoi, S.A., Motamedi Mehr, A., & Amar, Taymor (2022). The Role of Urban-Rural Connections on the Development of Villages in the Central Part of Rasht City (Case Study - Villages around Rasht). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(2), 491-499.

ارجا به این مقاله:

رهسپای میعاد، سید محمود؛ پورفیکویی، سید علی، معتمدی‌مهر، اکبر و آمار، تیمور. (۱۴۰۱). نقش پیوندهای روستا شهری بر توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت (مطالعه موردی: روستاهای پیرامونی شهر رشت). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷(۲)، ۴۹۹-۴۹۱.

فصلنامه علمی

مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی